

САМОСТІЙНА РОБОТА З КУРСУ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Дана стаття репрезентує аналіз процесу організації та керівництва самостійною роботою в аспекті лінгводидактичної підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти. Акцентується на видах самостійної роботи та конкретних прикладах їх застосування.

Ключові слова: лінгводидактична підготовка, самостійна робота, форми та види самостійної роботи, якість професійної підготовки.

Процес реформації сучасної вищої освіти та реалізація вимог кредитно-модульного навчання вимагають підготовки висококваліфікованого, компетентного фахівця початкової школи. Про необхідність формування такого спеціаліста, здатного бути конкурентоспроможним на сучасному ринку праці та водночас озброєного ефективними методами й засобами навчання, наголошують закони України "Про освіту", "Про вищу освіту", Державна програма "Вчитель".

Особливості нинішнього етапу становлення української вищої освіти зумовлені її інтеграцією до європейського освітнього простору. Означений факт співвідноситься з вимогами Болонської конвенції, які розповсюджуються на вищі навчальні заклади, що входять до Болонського процесу. Україна увійшла до складу держав, що підписали декларацію "Зони європейської вищої освіти". Таким чином, спираючись на основні положення Болонської декларації виокремлюється певна специфіка в системі організації навчання у вищих навчальних закладах освіти. Вона полягає в тому, що переміщується акцент з процесу викладання на процес навчання майбутніх фахівців; збільшується час для позааудиторної самостійної роботи за рахунок зменшення аудиторної.

Ураховуючи означений фактор у підготовці майбутніх учителів початкової школи слід відзначити зростаючу значущість самостійної роботи у вивченні курсу "Методика навчання української мови".

Доцільність такого виду навчальної діяльності зумовлена обмеженою кількістю навчальних годин, виділених на вивчення цієї дисципліни; відсутністю у студентів попередньої методичної підготовки та можливістю спиратись на опорні знання з суміжних наук (наприклад з педагогіки, психології, дитячої літератури та сучасної української мови).

Оскільки курс "Методика навчання української мови" має гуманітарне спрямування, то доцільною є розробка чітких положень щодо організації, керівництва проведення самостійної роботи з означеної навчальної дисципліни. Водночас виникає потреба в розробці та адаптації норм оцінювання з самостійної роботи з курсу "Методика навчання української мови".

Аналіз останніх досліджень і публікацій, пов'язаних із проблемою самостійної роботи як складової професійно-методичної підготовки майбутніх фахівців початкової школи дозволив констатувати наявність наукового інтересу до означеного питання. У різні часи у своїх працях дану проблему порушували такі вчені: А. Богуш (2002р.) [1]; В.Гецов (1984р.), [3]; Н.Кічук (1991р.) [5]; О. Мороз, В. Сластьонін, Н. Філіпенко (1997р.) [6]; М. Пентилюк (2003р.) [7]; П. Підкасистий (2002р.) [8]. В аналізованих працях висвітлено науковий погляд на самостійну роботу студентів як на ефективний засіб розвитку педагогічної майстерності та професійної підготовки майбутніх учителів. Ураховуючи погляди науковців, виділяємо актуальний аспект означеної проблеми, якому присвячено статтю.

Мета статті полягає в аналізі самостійної роботи з методики навчання української мови як важливої складової професійно-методичної підготовки майбутніх фахівців початкової школи.

Проблеми підготовки студентів до самостійної роботи з курсу "Методика навчання української мови

в початкових класах" та керівництво нею поділяється на три блоки: мотиваційний, технологічний і організаційний.

Кожний з цих блоків має свою мету та завдання. Проте хочемо зупинитись на організаційному блоці, оскільки саме на цьому етапі роботи студент має можливість реалізувати набуті знання, що зумовлені професійною мотивацією. Організаційний блок самостійної роботи з курсу "Методика навчання української мови в початкових класах" передбачає широкий спектр різноманітних видів самостійної роботи.

Правильний вибір форми роботи сприяє активізації творчого мислення студентів, розвиває їх дослідницькі вміння. Наприклад, під час самостійного опрацювання окремих питань з теми "Етапи навчання грамоти" доцільною є групова робота, коли студенти репрезентують відомості про методику каліграфічного письма, або демонструють різні види наочності, що використовується в післябукварний період. Проте під час вивчення теми "Критерії оцінювання учнівських робіт. Класифікація помилок" доречною є індивідуальна робота, під час якої студенти мають вдумливо ознайомитись із критеріями оцінювання та продемонструвати викладачу перевірені ними письмові роботи молодших школярів з подальшим аналізом.

До найбільш ефективних видів самостійної роботи відносять: читання відповідних розділів у підручниках і навчальних посібниках, професійно-орієнтоване читання методичних статей; укладання переліку наукових статей з певної теми та анотування тих, що є найбільш актуальними. Цей перелік може поповнюватись відповідно до кількості опрацьованого матеріалу; рецензування методичних статей; аналіз теми за шкільним підручником з рідної мови. Укладання довідника до певної теми, який включає такі аспекти: значення даної теми в початковому курсі рідної мови, коло знань, умінь та навичок, що набувають учні в процесі роботи над означеною темою, типові помилки та труднощі, з якими стикаються молодші школярі під час вивчення теми, шляхи запобігання визначеним труднощам та помилкам; укладання плану-конспекту уроку, методичного коментаря до типового плану-конспекту уроку з української мови або читання; добір перевірочних робіт з рідної мови (це можуть бути граматичні завдання до диктантів, контрольні тестові завдання з української мови, добір текстів для перевірки техніки читання та ін.); аналіз типових учнівських помилок, та визначення способів їх подолання, вправ, уміщених у підручниках з рідної мови (1- 4 кл.); виконання зі студентами завдань зі шкільних підручників рідної мови.

Ці та інші види самостійної роботи дозволяють реалізувати на практиці ідеї інноваційного навчання, педагогіки співпраці викладача та студента, забезпечити аспект самоосвіти майбутніх фахівців початкової школи.

З метою унаочнення сказаного пропонуємо низку завдань, які можуть бути використані в самостійній роботі майбутніх учителів початкової школи під час вивчення курсу "Методика навчання української мови в початкових класах".

Тема: Антоніми (3 кл.)

1. Складіть розповідь для учнів 3-го класу про роль антонімів у мовленні, запишіть її так, щоб нею міг скористатися вчитель початкової школи. Використайте такий опорний матеріал: лежать в основі протиставлення; допомагають висловити думку точно, яскраво, образно, виразно; надають висловленому емоційного забарвлення, впливають на слухача. Не забудьте нагадати учням, що слова з "не" є антонімами тоді, коли префікс *не-* утворює слово з новим значенням: *воля* — *неволя*, *друг* — *недруг*.

2. I. Прочитайте речення.

1. Сміється сонечко, а берези сумують. (*В. Сухомлинський*.) 2. Взимку віє хуртовина, влітку прийде тепла днина. (*77. Воронько*.) 3. У татка руки тверді та дужі, а в мами були м'які. (*Л.*

Письменна.)

II. З цими антонімічними парами складіть самостійно подібні до поданих вище речення, які ви зможете запропонувати учням 3-4-х класів.

Корисно — шкідливо, рідний — чужий, віддалялися — наближалися, ясний — темний, швидкий — повільний, старий — молодий, щедрий — скупий, успіх — невдача, позичати — віддавати, радість — печаль, ранок — вечір.

3. I. Прочитайте учням лексику для написання порівняльного опису "Дуб і берізка".

Дуб: міцний, сильний, могутній, товстий стовбур, широка, густа крона, пнеться вгору, темна кора.

Берізка: тендітна, ніжна, тонкий стан, маленькі листочки, спускає донизу віти, біла з чорними плямами кора.

II. Доберіть самостійно антонімічні опорні пари слів, які ви запропонуєте учням для написання одного з описів: "Калина і горобина", "Журавель і лелека".

У процесі впровадження самостійної роботи викладач має акцентувати увагу студентів на постановку методичних задач з метою вироблення в майбутніх фахівців початкової школи вмінь давати обґрунтовану оцінку готового варіанту розв'язання певної проблеми або вибирати кращий варіант із запропонованих, самостійно розробляти рішення в умовах певної методичної ситуації. Так наприклад, під час розробки уроку читання в першому класі студентам можуть бути запропоновані такі методичні задачі:

- на початку уроку читання вчитель повідомляє учням, що сьогодні вони познайомляться з новою буквою "ве" та демонструє її зображення. **Методична задача:** Як би ви організували початок подібного уроку?

- під час вивчення букви "ем" учитель використовує звукове значення слова "мама". **Методична задача:** Як ви оцінюєте добір учителем лінгвістичного матеріалу? Аргументуйте свою відповідь та наведіть власні приклади слів для виділення звука [м].

Досвід викладання курсу "Методика навчання української мови в початкових класах" переконує, що однією з умов, яка дозволяє забезпечити дієвість і практичну значущість цього переліку видів самостійної роботи, є усвідомлення того, якими знаннями й уміннями повинен володіти майбутній учитель, щоб забезпечити високу якість навчального процесу. Отже, самостійна робота є важливим компонентом професійно-методичної підготовки вчителя початкової школи до викладання української мови.

У результаті аналізу проблеми самостійної роботи з курсу "Методика навчання української мови в початкових класах" як невід'ємної складової фахової підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти ми дійшли таких висновків:

- впровадження самостійної роботи до навчального процесу у вищих навчальних закладах зумовлено приєднанням України до Болонської конвенції та процесом реформації системи освіти, модернізації її змісту та структури;

- методична підготовка до викладання рідної мови визначається рівнем сформованості методичних знань, умінь і навичок та сформованою готовністю до самоосвіти;

- ефективність засвоєння матеріалу студентами залежить від правильно обраного виду самостійної роботи.

Порушене питання не вичерпує усіх аспектів аналізованої проблеми, а є одним із перспективних напрямів дослідження значущості самостійної роботи в контексті підготовки майбутніх учителів початкових класів з лінгвістичних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А.М. Підготовка студентів до здійснення наступності і спадкоємності дошкільної і початкової ланок у системі неперервної освіти / Богуш А.М. // Наук. зап. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-

т. — Рівне, 2002. — Вип. 19: Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. — С.4–7.

2. Бондар В. Дидактика: ефективні технології навчання студентів / В. Бондар. — К., 1996.

3. Гецов В. Работа с книгой: рациональные приемы / В. Гецов. — М., 1984.

4. Донченко Т.К. Самостоятельная работа студентов по методике преподавания русского языка / Донченко Т.К. // Сб. "Пути улучшения подготовки учителей русского языка". — К., 1984. — С. 158-162.

5. Кічук Н.В. Формування творчої особистості вчителя / Н.В. Кічук. — К., 1991.

6. Мороз О.Г. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація / Мороз О.Г., Сластьонін В.О., Філіпенко Н.І. — К., 1997. — С.44-80.

7. Пентилюк М.І. Практикум з методики навчання української мови. — К.: Ленвіт, 2003. — 302с.

8. Пидкасистый П.И. Педагогика: учебное пособие. — Образование, 2002. — 640 с.

9. Сластенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки. — М.: Просвещение, 1976. — 160 с.